

VREDNOVANJE I ZAŠTITA INVESTICIONO-TEHNIČKE DOKUMENTACIJE U TRANZICIJSKOM PERIODU

Omer Zulić*

UDK: 930.253

Omer Zulić: Vrednovanje i zaštita investiciono-tehničke dokumentacije u tranzicijskom periodu. Tehnički in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 8/2009, str. 187–192.

Izvirnik v bosanščini, izvleček v bosanščini in angleščini, povzetek v angleščini.

Tranzicijske promjene u Bosni i Hercegovini uzrokovale su korjenite promjene u svim sferama društva, a koje su se posredno ili neposredno odrazile i na vrednovanje i zaštitu registraturne građe u nastajanju. U sferi privrede promjene su se očitovale u promjenama vlasničke strukture (privatizacija), a tamo gdje ti procesi nisu uspjeli pokrenuti su stečajni, odnosno likvidacioni postupci, čime je dodatno aktuelizirano pitanje zaštite i preuzimanja investiciono-tehničke dokumentacije. Autor se u radu bavi problematikom vrednovanja investiciono-tehničke dokumentacije u tranzicijskom periodu, te problematici zaštite, zbrinjavanja i preuzimanja iste. Nadalje, autor iznosi dosadašnju praksu i posebnosti vrednovanja i zaštite navedene dokumentacije, te ukazuje na određene propuste vezane za vrednovanje iste, sa aspekta važećih propisa.

UDC: 930.253

Omer Zulić: Appraisal and Protection of Investment Technical Documentation in the Transition Period. Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 8/2009, pp. 187–192.

Original in Bosnian, abstract in Bosnian and English, summary in English.

The transition period in Bosnia and Herzegovina caused fundamental changes in every sphere of society, which either directly or indirectly influenced the appraisal of records in creation. In the public economy sphere changes were manifested through privatization, but in the places where this process failed, insolvency and liquidation were initialized. These raised the question of protecting and acquiring of the investment technical documentation. The author is concerned with the question of the appraisal of such documentation in the period of transition, the question of protecting, taking care of and acquiring the above mentioned. Furthermore, the author brings out the practice from the past and the importance of appraising and protecting the mentioned documentation, also pointing out certain failures concerning the appraisal of such documentation, from the current regulations aspect.

Cljučne besede: investicijsko-tehnička dokumentacija, zaštita, valorizacija, predpisi, prevzemanje investicijsko-tehničke dokumentacije, Arhiv Tuzlanskog kantona.

UVODNE NAPOMENE

Polazna osnova kod vrednovanja investiciono-tehničke dokumentacije jesu zakoni i provedbeni propisi. Međutim, isti nikada nisu u cjelosti odgovorili na ovo pitanje, a što je posljedica zaobilaženja i ne konsultovanja struke, te posljedica površnosti, nedosljednosti i neujednačenosti propisa. S druge strane neuspješni privatizacijski procesi neminovno su doveli do pokretanja stečajnih i likvidacionih postupaka, čime je pitanje valorizacije, ali i zaštite iste aktuelizirano.

Problematika necjelovitih odnosno nekompletnih arhivskih fondova, usljed ratnih dejstava, te mogućnost rekonstrukcije istih, postavljaju pred arhivsku službu Bosne i Hercegovine nove osnove vrednovanja građe. Brisanje pravnih subjekata iz

* Omer Zulić, arhivist, Arhiv Tuzlanskog kantona u Tuzli, 75000 Tuzla, Bosna i Hercegovina.

sudskih registara, prodaja objekata, mašina i uređaja novim vlasnicima, koji nisu pravni sljednici ranije firme, nametali su pitanje adekvatne zaštite i zbrinjavanja tehničko-investicione dokumentacije. Stoga će navedena problematika biti predmetom analize u ovome radu.

VREDNOVANJE TEHNIČKO-INVESTICIONE DOKUMENTACIJE

Investiciono-tehnička dokumentacija je skup projekata i elaborata u kojima se tehnički razrađuje tehnološko-proizvodna, odnosno eksploataciona koncepcija investicionog objekta i daju tehnička rješenja za njegovu izgradnju. Investiciono-tehnička dokumentacija obuhvata predinvesticiona istraživanja, investicione programe i tehničku dokumentaciju. Tehnička dokumentacija sastoji se od: idejnih projekata, glavnih projekata, izvedbenih projekata i projekata izvedenog stanja.¹

Problematika vrednovanja investiciono-tehničke dokumentacije zahtijeva poseban stručni, arhivistički pristup. Navedena problematika u dosadašnjim propisima uglavnom je površno i nestručno određivana, a što je slučaj i sa već pomenutom Uredbom koja tretira i pitanje čuvanja (vrednovanja, op. autora) investiciono-tehničke dokumentacije.

U navedenom propisu napravljena je jasna distinkcija, ko je od imalaca investiciono-tehničke dokumentacije dužan čuvati istu, a ko ne. Naime, investiciono-tehnička dokumentacija nastaje u nekoliko primjeraka i to kod nadležnog državnog organa koji je izdao odobrenje za građenje, kod investitora i projektnog biroa. Naravno, svi navedeni imaoci građe nisu dužni trajno čuvati dokumentaciju, ali je svakako ovakvu tvrdnju neophodno potkrijepiti i validnom zakonskom regulativom.

U členu 26. Uredbe o vrsti, sadržaju, označavanju i čuvanju, kontroli i nostrifikaciji investiciono-tehničke dokumentacije² navedeno je da je: nadležni državni organ koji je izdao odobrenje za građenje i odobrenje za upotrebu s ucrtanim svim izmjenama i dopunama koje su se dogodile u toku realizacije, dužan trajno čuvati investiciono-tehničku dokumentaciju, na osnovu koje je izdato odobrenje za građenje, za vrijeme dok objekat postoji. U stavu dva naznačeno je da je investitor obavezan čuvati kompletnu investiciono-tehničku dokumentaciju sve dok objekat postoji. U stavu tri naznačeno je da pravno lice (projektni biro-firma), koje je izradilo dokumentaciju, obavezno čuvati navedenu dokumentaciju u vremenu od najmanje deset godina nakon izgradnje objekta.

U navedenom primjeru sasvim je jasno naznačeno ko je dužan čuvati dokumentaciju trajno, a ko ne, a što predstavlja konkretno praktično rješenje navedene problematike. Na taj način se izbjegava bespotrebno gomilanje dokumentacije na više mjesta. Međutim, propust navedene Uredbe jeste u tome što je ista površno i nestručno tretirala problematiku vrednovanja. To se možda najbolje vidi iz činjenice da je vrednovanje tretirano samo jednim članom Uredbe, mada je u samom nazivu sadržana odrednica Uredba o vrsti... ..i čuvanju investiciono-tehničke dokumentacije. U kolikoj mjeri je bila zastupljena nestručnost vidi se iz činjenice da je kategorija »trajno« definisana samo za onaj period dok objekat postoji, ne ostavljajući mogućnost čuvanja iste i nakon tog perioda, ako je riječ o kulturnim, sakralnim i dr. objektima.

¹ Uredba o vrsti, sadržaju, označavanju i čuvanju, kontroli i nostrifikaciji investiciono-tehničke dokumentacije, »Sl. novine Federacije BiH«, br. 88/07.

² »Sl. novine Federacije Bosne i Hercegovine«, br. 88/07.

Ovdje aktivno učešće trebaju uzeti arhivisti, odnosno učestvovati u vrednovanju navedene dokumentacije od slučaja do slučaja, a ne da se to pravilo linearno odnosi apsolutno na sve objekte. Za to su najbolji primjer industrijski privredni subjekti u tuzlanskom bazenu, koji imaju višedecenijsku tradiciju, a koji su u svakom pogledu oblikovali Tuzlu, od privrednog, urbanog, kulturnog, obrazovnog, socijalnog, demografskog itd. Neki od tih industrijskih subjekata su: Rudnik Kreka, Solana, Fabrika sode, Tvornica špirita, itd, čiji korijeni sežu od austro-ugarskog perioda. Ti industrijski kapaciteti u svom višedecenijskom postojanju su stvorili mnogobrojne elemente industrijske kulturne baštine, od graditeljskih objekata, mašina, postrojenja, uređaja, itd. U proteklom periodu uništeni su ili devastirani mnogobrojni elementi nepokretnog kulturnog naslijeđa, u kojem slučaju arhivska građa, kao pokretno kulturno naslijeđe ostaje jedinim izvorom i svjedokom višedecenijskog postojanja istih. Ako bismo na tom primjeru slijepo slijedili propise to bi podrazumijevalo da se projektna dokumentacija mnogobrojnih objekata, uređaja, postojanja može uništiti, a što bi bilo apsolutno pogrešno, jer bismo na taj način uništili možda jedine svjedoke postojanja istih.

S druge strane, ako se radi o sakralnim objektima, koji predstavljaju kulturno naslijeđe, svakako je neophodno sačuvati projektnu dokumentaciju jer ona predstavlja značajne kulturno historijske izvore, odnosno ista može imati značaj za historiju, kulturu itd.

Razloga za ovakav stručan i oprezan pristup vrednovanju investiciono-tehničke dokumentacije, osim navedenih ima daleko više. Krucijalno pitanje kojem arhivisti trebaju posvetiti značajnu pažnju leži u činjenici neophodnosti rekonstrukcije stradalih, uništenih ili otuđenih fondova ili dijelova arhivskih fondova. Naime, nerijetki su slučajevi da je arhivska građa, među kojom i investiciono-tehnička, uništena u periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu, a posebno na prostorima koji su se nalazili na linijama razgraničenja. Usljed navedenih razloga evidentno je uništavanje arhivskih fondova na tim prostorima. S druge strane, nestručno i neadekvatno izmještanje arhivskih fondova općina, na sigurnije lokacije, imalo je za posljedicu uništenje ili gubljenje određenih dijelova fondova, među kojom i investiciono-tehničke dokumentacije. U takvim slučajevima za moguću rekonstrukciju od pomoći može biti upravo dokumentacija koju čuva npr. projektni biro, odnosno firma koja je izradila određenu projektnu dokumentaciju.

Dakle, postoje mnoga otvorena, nedorečena, ili nejasno determinisana pitanja, na koja zakonodavac ne daje nikakve ili paušalne odgovore te je neophodno afirmativnije angažovanje arhivske struke, a u cilju prevazilaženja navedene problematike.

Kao što je već navedeno, evidentna su mnoga otvorena pitanja vezana za vrednovanje konvencionalne građe, čije se rješavanje nameće kao prioritetno. S druge strane, pitanja vezana za vrednovanje građe u elektronskom obliku još nisu u potpunosti ni otvorena. Stoga se nameće potreba da u radu nešto kažemo i o samoj problematici čuvanja građe u elektronskom obliku, stavljajući akcenat na investiciono-tehničku dokumentaciju. Na nivou Bosne i Hercegovine još uvijek ne postoji zakon koji tretira problematiku elektronskog poslovanja³ niti čuvanja elektronskog dokumenta, te bi u skladu sa nevedenim sva priča mogla ovdje i da se završi. Međutim, značaj ovoga pitanja svakako ne dopušta takvu slobodu. Pitanje zakonskog regulisanja navedenog problema nema alternativu. Do tada, ni arhivisti,

³ Jedino je na nivou Republike Srpske donesen Zakon o elektronskom poslovanju, »Sl. glasnik Republike Srpske«, br. 36/02.

нити ствараоци грађе не смију бити у дилеми, шта чувати, односно да ли чувати. Дакле, не смије бити искључивости код питања да ли чувати документ на папиру или у електронском облику. Једино право одређење садржано је у одговору »и« и »и« дакле чувати информацију и у конвенционалном и електронском облику.

Мogućност стварања информација у електронском облику представља јакo битну цивилизацијску текoвину. У том правцу сви подзакoнски прописи остављају mogućност стварања документације у електронском облику, са наглашеном обавезом printања исте и чувања у конвенционалном облику. То је и разумљиво јер се вјеродостојност некoг документа мође потврдити само потписом (факсимилом), односно печатом. Да ли ће се документи printати дневно, периодично, или на крају године зависи од саме информације коју носи.

Типичан примјер непрофесионалног и наdasве нестручног третирања проблематике чувања електронског документа видљив је управо на примјеру чувања техничко-инвестиционе документације. Наиме, у члану 26. став 4. Уредбе о врсти, садржају, означавању и чувању, контроли и nostrifikацији инвестиционо-техничке документације⁴ у којем је наведено да се: документација чува у државном органу, код инвеститора и пројектанта на папиру или у електронској форми (diskета, CD, USB и др.). У наведеном примјеру видљиво је да је остављена mogućност избора, да се документација чува на папиру или у електронској форми, а што наводи на размишљање да нпр. једну од ових форми мође уништити, што би било апсолутно погрешно. Већ смо навели да није donesen закон који третира наведену проблематику. Чак да закон постоји, намеће се питање законског регулисања форме чувања, физичке заштите, заштите од неовлаштеног приступа, миграција података итд. У коликој мјери се ради о несpreтној и нестручној формулацији доволјно говори податак да се тако важна документација нпр. чува на diskети која је апсолутно nepouzdana, те се као таква данас изbacује из upotrebe.

Из наведених примјера евидентно је колико је neophodно ustrojavanje законске regulative о наведеној проблематичи. Архивисти и архивска служба svakako требају да изнесу своје стручне погледе на ову проблематику, те да се nametну и у samom начину законског регулисања исте.

ZAŠTITA INVESTICIONO-TEHNIČKE DOKUMENTACIJE

Problematici zaštite, zbrinjavanja i preuzimanja investiciono-tehničke dokumentacije u Arhivu Tuzlanskog kantona poklanja se adekvatna pažnja. Ista se prati tokom djelovanja stvaraoca, odnosno ista se priprema za preuzimanje, ukoliko je riječ o investiciono-tehničkoj dokumentaciji općina, odnosno državnih organa koji su nadležni za izdavanje odobrenja za građenje i upotrebu. Tretiranje investiciono-tehničke dokumentacije investitora takođe se prati tokom njenog nastajanja, ali se ista ne preuzima u nadležni arhiv usljed njene operativnosti, odnosno stalne potrebe za istom. Eventualno, ukoliko se dio investiciono-tehničke dokumentacije investitora odnosi na objekte ili postrojenja koji više ne postoje, takvu dokumentaciju preuzima Arhiv Tuzlanskog kantona Tuzla, naravno ukoliko je riječ o dokumentaciji koja ima naučnu, kulturnu ili historijsku komponentu.

Promjene uzorkovane tranzicijskim procesima, a koji se ogledaju prvenstveno u privatizacijskim procesima, koje u velikoj mjeri prate stečajni i likvidacioni postupci situacija je drugačija. Naime, kod pokretanja stečajnih postupaka, koji se gotovo

⁴ »Sl. novine Federacije Bosne i Hercegovine«, br. 88/07.

uvijek okončavaju brisanjem pravnog lica iz sudskog registra, Arhiv Tuzlanskog kantona je u skladu sa zakonom vršio preuzimanje arhivske građe istih. Međutim, realno se postavilo pitanje preuzimanja investiciono-tehničke dokumentacije, odnosno opravdanosti preuzimanja iste.

Budući da novi vlasnik objekata, uređaja, postrojenja, mašina itd. ima konstantnu potrebu za investiciono-tehničkom dokumentacijom za njegov daljnji rad preuzimanje iste u nadležni arhiv bi bilo nepraktično. Stoga je odlučeno da se navedena dokumentacija ne preuzima u nadležni arhiv, već da se ista ostavlja novom vlasniku objekata, mašina i postrojenja. Naravno, prilikom preuzimanja dokumentacije od strane novog vlasnika, komisija koju obrazuje stečajni ili likvidacioni upravnik dužna je popisati investiciono-tehničku dokumentaciju te istu zapisnički predati novom vlasniku, a primjerak primopredajnog zapisnika dostaviti Arhivu Tuzlanskog kantona, koji se ulaže u dosije registrature kao trajan i neizbrisiv trag o tome gdje je završila predmetna dokumentacija.⁵

Daljnje praćenje, zaštita i zbrinjavanje investiciono-tehničke dokumentacije od strane nadležnog arhiva svakako mora biti prioritet. Dakle praćenje novog stvaraoca registraturne građe, koji je ujedno imalac projektne dokumentacije, je neophodno iz razloga što novi vlasnici često vrše rušenje postojećih objekata, u kojem slučaju bi trebalo projektну dokumentaciju navedenih objekata ili pak postrojenja, a ukoliko isti imaju kulturno-historijski značaj, preuzeti na daljnje čuvanje u nadležni arhiv.

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Vrednovanje i zaštita investiciono-tehničke dokumentacije predstavlja vrlo bitan aspekt uspješne zaštite iste. Značaj iste je ogroman, od mogućnosti svakodnevnog ostvarivanja ljudskih i građanskih prava, pa do mogućnosti korištenja iste u kulturno-historijske potrebe. Naravno, neophodno je uložiti više stručnosti i truda na planu valjane valorizacije, a samim time i zaštititi iste, kao i kontinuiranom praćenju iste od strane nadležnih arhiva. Prevazilaženje postojećeg stanja neophodno je prevashodno urediti na zakonodavnom nivou. Donošenje okvirnog zakona koji bi tretirao pitanje vrednovanja investiciono-tehničke dokumentacije, uz aktivno učešće arhivista, bilo bi optimalno i najbolje rješenje. U vezi sa navedenim, adekvatno zakonodavno uređenje problematike koja se odnosi na elektronsko poslovanje, arhiviranje, čuvanje investiciono-tehničke dokumentacije takođe se nameće kao prioritarno.

Adekvatna zaštita i zbrinjavanje iste na terenu, kao i preuzimanje u nadležni arhiv (investiciono-tehnička dokumentacija općina), te eventualna rekonstrukcija nedostajućih dijelova nameće se kao prioritarni zadatak, a u cilju kompletiranja i zaštite iste. Insistiranje na stručnosti kadrova kod stvaralaca građe takođe predstavlja bitnu kariku u sagledavanju i rješavanju navedene problematike.

⁵ Evidencije Vanjske službe Arhiva TK Tuzla.

SUMMARY

APPRAISAL AND PROTECTION OF INVESTMENT TECHNICAL DOCUMENTATION IN THE TRANSITION PERIOD

The appraisal and protection of investment technical documentation represents a very important aspect of its successful protection. The importance of this documentation is enormous, from the possibility of everyday realization of human and civil rights, to the possibility of using it for cultural-historical purposes. Of course, much efficiency and effort for a proper valuation and also for the protection of the above mentioned documentation is required as also a continuous supervision of it by competent archives. The law should by all means arrange surpassing the present state. Laying down the law, which would arrange the question of appraisal of the investment technical documentation, with archivists involved, would be the best solution. In relation to this, the adequate legislative arrangement on the topic concerned with operating, archiving and storing the investment technical documentation in electronic form also seems to be a priority.

Adequate protection on the field, acquiring of documentation by the competent archive, and a possible reconstruction of the missing parts, seem to be a task of an extreme importance, which aims to complete and protect documentation. Insisting on the efficiency of the staff that creates the material also represents an important connective in solving the mentioned problems.